

บริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

THE LIFESTYLE CONTEXT OF THAI SONG DAM PEOPLE IN SURAT THANI PROVINCE

จิรวรรณ พรหมทอง¹

Jirawan Promthong

Article History

Received 23-04-2025; Revised: 01-09-2025; Accepted: 01-09-2025

<https://doi.org/10.14456/issc.2025.43>

บทคัดย่อ

บทนำ: บทความวิจัยเรื่องบริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี **วัตถุประสงค์ของ**
การวิจัย: เพื่อศึกษาบริบทด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี **ระเบียบวิธีวิจัย:** กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักใน
การวิจัยได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน และประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ชาวไทยทรงดำ ในอำเภอบ้านนาสาร อำเภอกะเนียน
ชาและชาวไทยทรงดำ อำเภอบุพผิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 10 คน และมีการเก็บรวบรวมโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประชาชน **ผลการวิจัย:** พบว่าปัจจัยทางสังคมสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
มีความสำคัญในหลายๆ ด้าน เช่น การตั้งถิ่นฐาน ชนชั้นทางสังคม ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ อาหารการกิน ความเชื่อ ภาษาและ
การศึกษา การอนุรักษ์วัฒนธรรมบทบาทในการสืบทอดความเชื่อผ่านการประกอบพิธีกรรม การไหว้ผีบรรพบุรุษ การแต่งกาย ภาษา
การสร้างสำนึกร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ด้านการตั้งถิ่นฐานนิยมตั้งถิ่นฐาน
ใกล้ลุ่มแม่น้ำ ระดับชนชั้นทางสังคมมีการแบ่งชนชั้นทางสังคมน้อย การสร้างที่อยู่อาศัยการมีความกลมกลืนกับคนในท้องถิ่นแต่บ้าน
เรือนก็ยังมีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยทรงดำ ประกอบอาชีพมีการทำนา ทำสวน ทำไร่และปลูกพืชเศรษฐกิจ อาหารการกินมีความ
เรียบง่ายหาอาหารที่มีในท้องถิ่น มีความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีตามบรรพบุรุษและบทบาทด้านการศึกษาเกิดการพัฒนาหลักสูตร
การเรียนการสอนภาษาไทยดำ รวมถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดรายได้การพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ชาวไทยทรงดำ
และปัจจัยทางประวัติศาสตร์ มีการสืบทอด การอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณี

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์; วิถีความเป็นอยู่; วัฒนธรรมไทยทรงดำ

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Lecturer, Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University.

E-mail: beerscofield@gmail.com *Frist author

ABSTRACT

Introduction: The research article of the lifestyle context of Thai Song Dam people in Surat Thani province. **Objective:** The research purpose was to study the lifestyle context of the Thai Song Dam community in Surat Thani province. **Methods:** The key informants consisted of the community leaders and the local wisdom experts. The sampling group was 10 Thai Song Dam people in Ban Nasan district and Ban Don Mali in Phunphin district, Surat Thani province. The data were collected by using both the in-depth interview and the observation of key informants. **Results:** social factors reflected the way of life of the Thai Song Dam people in Surat Thani province in various aspects, such as settlements, social classes, housing, occupations, food, beliefs, language, and education. Cultural preservation was the role of passing down beliefs through ritual performance, ancestor worship, traditional clothing, language, and the formation of ethnic group identity. The social and cultural context exhibited unique characteristics. For instance, in terms of settlement, they preferred to establish communities near river basins. Social class divisions were minimal, and their housing blended harmoniously with the local population while still maintaining distinctive Thai Song Dam architectural features. Their occupations primarily included rice farming, gardening, and cultivating economic crops. Their diet was simple, relying on locally available ingredients. Additionally, there was a belief in traditional ancestral culture, and they played an active role in education, leading to the development of Thai Dam language curricula. Moreover, economic factors generated income from the development of Thai Song Dam products, while historical factors contributed to the inheritance, preservation, and revitalization of traditions.

Keywords: Ethnicity; Lifestyle; Thai Song Dame Culture

1. บทนำ

กลุ่มชนชาวไทยทรงดำมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย ไทดำหรือไตดำ เป็นคนไทย ไต กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ แต่เดิมตั้งบ้านเมืองอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น สยามจึงได้เกณฑ์ชาวไทยทรงดำอพยพเข้ามาตั้งรกรากในไทย ให้เข้ามาอยู่รอบนอกกรุงเทพฯ และต่อเนื่องจนถึงสมัยรัชการที่ 5 ชาวไทยทรงดำอพยพเข้ามาตั้งรกรากในไทยถึง 2 ครั้งด้วยกัน ครั้งแรกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีที่โปรดให้ไปตีเมืองเวียงจันทร์ได้ในปี พ.ศ. 2321 แล้วพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้พวกไทยทรงดำ ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ ณ เมืองเพชรบุรี จนได้ชื่อว่า ลาวโซ่ง จากหลักฐานการอพยพเข้ามาในไทยทั้งสองครั้ง แสดงให้เห็นว่าชาวไทยทรงดำ มาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นแห่งแรก (Khongyimlamai, personal communication, January 6, 2009) จากคำบอกเล่าจากชาวไทยทรงดำเองก็บรรยายว่า เดิมอพยพมาจากถิ่นฐานเดิมโดยทางเรือ มาตั้งถิ่นฐานที่ตำบล ท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม ซึ่งเป็นบ้านชายทะเล ชาวไทยทรงดำไม่ชอบภูมิประเทศแถบนั้น จึงได้ย้ายถิ่นฐานมาเรื่อยๆ จนถึงแถบอำเภอย้าย ซึ่งภูมิประเทศเป็นป่าเขาเหมือนกับถิ่นฐานเดิม จึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นต่อมาชาวไทยทรงดำก็ได้ย้ายถิ่นฐานไปทำมาหากินในที่อื่น เช่น นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี พิจิตร ชุมพร และสุราษฎร์ธานี

กลุ่มคนไทยทรงดำที่อพยพมาจาก จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี ได้ย้ายมาสู่แผ่นดินถิ่นเมืองใต้พื้นที่ที่ชาวไทยทรงดำอพยพมาอาศัยในภาคใต้ครั้งแรกมาอาศัยอยู่ที่จังหวัดชุมพรโดยการเดินทางโดยอาศัยรถไฟและติดตามพรรคพวกพี่น้องมาลงหลักปักฐานที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการตั้งบ้านเรือนสร้างชุมชนไทยทรงดำขึ้นในหลายพื้นที่ ได้แก่ บ้านทุ่งทอง อำเภอเคียนซา อำเภอบ้านนาสาร และบ้านทับขัน ไทรงาม ท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน และหมู่ที่ 1 และ 4 อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี (Sikaew, personal communication, April 9, 2014) ซึ่งพื้นที่เหล่านี้มีประวัติความเป็นมาในการดำรงอยู่มาช้านาน ขณะเดียวกันยังมีความเก่าแก่เชิงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรวมถึงพัฒนาการความเป็นมาของชุมชนอย่างยาวนานมีระบบความสัมพันธ์อันดีร่วมกันของคนในชุมชนและมีชาวไทยทรงดำอาศัยมานานจนปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ตามมา ซึ่งถือเป็นสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบในระบบความสัมพันธ์ของวิถีการดำรงชีวิตคนในชุมชน เกิดทั้งการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เศรษฐกิจของชุมชนไทยทรงดำซึ่งแต่เดิมชาวไทยทรงดำเป็นชุมชนพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจ ทำนาเป็นอาชีพหลัก แม้จะอพยพไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ชาวไทยทรงดำก็ยังคงทำนาอยู่ แต่อาจเปลี่ยนไปเพาะปลูกพืชอย่างอื่นนอกเหนือจากการทำนาเช่นการทำไร่ ปลูกผัก ปาล์มน้ำมัน ยางพาราและพืชเศรษฐกิจอย่างอื่น

ด้านประเพณี วัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีปัจจุบันเกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ยังมีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยทรงดำ อีกทั้งผู้สูงอายุขาดการถ่ายทอดให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ บางชาติพันธุ์ถึงกับหลงเหลือไว้เพียงวัฒนธรรมบางอย่างส่งผลให้มรดกภูมิปัญญาเหล่านี้ใกล้สูญหาย ดังนั้นการสืบทอดภูมิปัญญาทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมได้มีการส่งเสริม สนับสนุน ผลักดันเยาวชนรุ่นใหม่ในชุมชนให้เกิดความรักความหวงแหนในท้องถิ่นจากการร่วมมือหลาย ๆ ด้าน คือ สถาบันการศึกษา ในระบบโรงเรียน ชุมชน วัด ผู้นำชุมชน เยาวชน ประชาชนในท้องถิ่น ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่เยาวชนรุ่นหลัง

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สนใจศึกษาบริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อดูว่าภายใต้ความเข้มแข็งที่เป็นอัตลักษณ์การรักษาวรรณกรรมของชาวไทยทรงดำว่ามีปัจจัยทางสังคมอะไรบ้างที่ชาวไทยทรงดำอพยพมาตั้งถิ่นฐาน มีบริบทชีวิตความเป็นอยู่และมีแนวทางการสืบทอด การอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำเพื่อการพัฒนาชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำมีมรดกภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่โดดเด่นในด้านเครื่องแต่งกายซึ่งนำมาเป็นชื่อเรียกขานชนกลุ่มนี้ หรือแม้แต่การแต่งกายสามารถนำมาใช้เป็นเส้นแบ่งพรมแดนทางชาติพันธุ์กับชนเผ่าอื่น ๆ หรือเมื่อตกอยู่ในฐานะคนพลัดถิ่นในแผ่นดินไทย และพบว่าเครื่องแต่งกายให้คุณค่าในเชิงประโยชน์ใช้สอยและใช้ประกอบพิธีกรรม ที่เชื่อมโยงมิติรอบด้าน เช่น ในพิธีกรรมต้องใส่เสื้อฮี ในชีวิตประจำวันต้องใส่ผ้าย้อมดำ ในกลุ่มชาติพันธุ์ใช้ผ้าสีอัตลักษณ์ เป็นต้น ปัจจุบันคุณค่าของเครื่องแต่งกายเป็นสื่ออำนาจความร่ำรวยและความสวยงามที่เป็นสากล

บุญยงค์ เกศเทศ (2519) ความหมายของคำว่า “โต” คือกลุ่มชาติพันธุ์คนไทยสาขาหนึ่ง ที่มีความเป็นอิสระ คำว่า “ดำ” หมายถึงการแต่งกายด้วยเครื่องนุ่งห่มสีดำ ชื่อเรียกขานในนาม “ไทยดำ” จึงมีความหมายโดยรวมว่ากลุ่มชาติพันธุ์คนไทยสาขาหนึ่งในบรรดาหลายชนเผ่า ที่แต่งกาย ด้วยสีดำนั่นเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำด้วย ชาวไทยทรงดำได้อพยพเข้าสู่ดินแดนของประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ใน พ.ศ. 2322

แนวคิดเกี่ยวกับการธำรงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ทางวัฒนธรรม ลักษณะการใช้ภาษากลุ่มชาติพันธุ์

ชาวไทยทรงดำดำรงวิถีสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรม อัตลักษณ์ ประเพณีมาเป็นอย่างดีจากวันเวลาผ่านมามีบทเรียนควรค่าแก่การสืบสานสร้างสรรค์โดยเฉพาะส่วนที่เป็นองค์ความรู้ชาวไทยทรงดำไทย มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น การแต่งกาย ทรงผม ภาษา บ้านเรือน อาหาร และการประกอบ อาชีพ รวมไปถึงความเชื่อที่สืบทอดกันมานาน ก่อให้เกิดพิธีกรรมและประเพณีที่น่าสนใจมากมาย

Vetchvirote (2009) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารอัตลักษณ์กับการแต่งกายของชาวไทยโซ่ง อำเภอฟุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การแต่งกายด้วยการมองผ่านด้านมิติของพื้นที่และเวลาด้วยสถานภาพในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและมีวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งทำให้การแต่งกายมีการหดตัวลงด้วยการแสดงตัวตนในบางวาระและโอกาสพิเศษด้วยสถานภาพและการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆนี้เกิดจากปัจจัยสืบทอดได้แก่ ความเชื่อและความศรัทธาที่ช่วยหล่อเลี้ยงให้สื่อสามารถดำรงอยู่ในกรอบวัฒนธรรม สำนักชาติพันธุ์สายสัมพันธ์ระบบเครือข่ายได้พยายามรักษากลยุทธ์การสืบทอดความเชื่อเอาไว้ใช้ในการรักษารากฐานทางวัฒนธรรมและสามารถสืบทอดตัวตนผ่านพื้นที่พิธีกรรมเอาไว้ได้อย่างเข้มข้นจนถึงปัจจุบัน

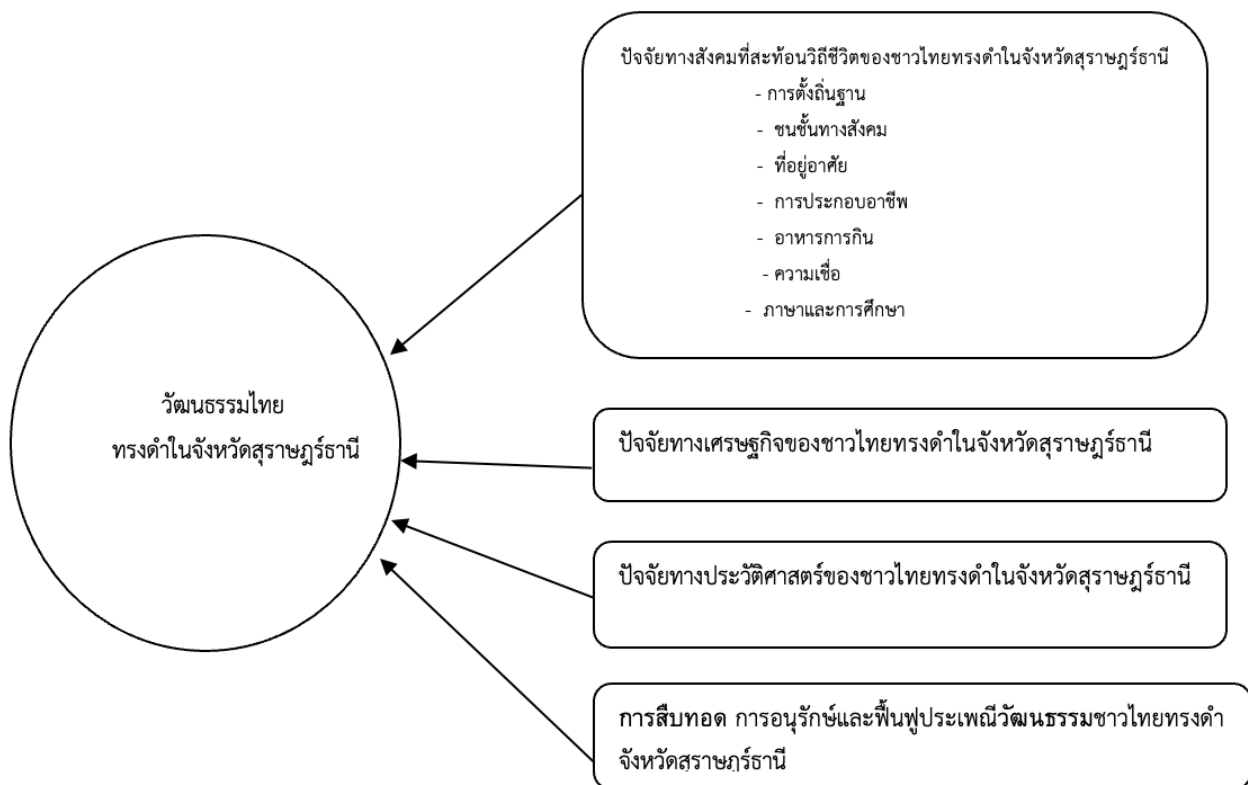
Kingkham (2004) กล่าวว่า ภาษาถิ่นตระกูลไทในประเทศไทยมีการใช้ภาษาหลายภาษา ทั้งนี้ คงจะเนื่องด้วยทางประวัติศาสตร์มีการอพยพของคนมาอยู่ในประเทศไทยหลายเผ่าพันธุ์ เมื่อผู้คนมาจากหลายเชื้อชาติ ภาษาก็ย่อมใช้แตกต่างกันไปเท่าที่พบหลักฐานจากการศึกษาค้นคว้าของนักภาษาศาสตร์มีประมาณ 50 ภาษาภาษาไทถิ่นกลุ่มที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในไทย ได้แก่ภาษาลาว ซึ่งอยู่ในตระกูลไทย

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาศัยอยู่ทั่วประเทศ ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างมีวัฒนธรรม ประเพณี และภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ภาษาที่พูดกันตามท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น ตามปกติแล้วจะเป็นภาษาที่คนในถิ่นนั้น ๆ ยังคงพูดกันอยู่เป็นส่วนใหญ่ คำบางคำในภาษากลางได้เลิกใช้แล้ว แต่ในภาษาถิ่นยังคงรักษาไว้เป็นอย่างดี ฉะนั้นการศึกษาภาษาถิ่นจะได้ประโยชน์ในการศึกษาสภาพความเป็นอยู่ ความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ของคนในแต่ละถิ่นและที่มาของภาษาปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิด

5. ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อมูลหลัก (Keyinformants) เป็นบุคคลชาวไทยทรงดำในพื้นที่อำเภอบ้านนาสาร อำเภอเคียนซา และอำเภอบุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ ครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน เช่น งานประเพณี พิธีกรรม จำนวน 10 คน โดยเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาแต่กำเนิด หรือเป็นผู้ที่มาอาศัยอยู่ภายในชุมชนไม่น้อยกว่า 15 ปี ในกลุ่มนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต โดยผู้วิจัยเริ่มจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ หลังจากมีความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลจึงสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อทราบถึงข้อมูลในปัจจัยสังคม เศรษฐกิจประวัติศาสตร์ที่สะท้อนวิถีชีวิตรวมทั้งการสืบทอด การอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ยังได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสอบถาม และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในกลุ่มประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาร่วมงานประเพณี กิจกรรมและทางสังคมในพื้นที่วิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ศึกษาบริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการสัมภาษณ์ การสังเกตและการลงพื้นที่ มีดังนี้

1. ผู้วิจัยเตรียมรายการตามลักษณะหมวดหมู่ที่สร้างจากแนวคิดเกี่ยวกับกล่องสำหรับแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยแบ่งหัวข้อตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

2. แบบฉบับบันทึกภาคสนาม ใช้ฉบับที่รายละเอียดเหตุการณ์จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยแนวคำถามเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน เช่น งานประเพณี พิธีกรรม ตัวอักษร วัฒนธรรม ความเชื่อและแบบสังเกต

3. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) การสังเกตการณ์ภาคสนาม (field observation) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ กระดาษ อุปกรณ์บันทึกข้อมูลในการลงเก็บข้อมูลและวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียงกล้องถ่ายรูป กระดาษแผ่นใหญ่ ปากกา เพื่อเป็นประโยชน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยอย่างครบถ้วน และไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการวิจัยครั้งนี้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ ได้แก่ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนข้อมูลปฐมภูมิเก็บรวบรวมจากการลงภาคสนามระหว่าง มกราคม พ.ศ. 2555 - มิถุนายน พ.ศ. 2556 ทั้งในช่วงที่มีการจัดกิจกรรมงานประเพณีในพื้นที่ เช่น งานประเพณีสงกรานต์ งานเสนาเรื่อน เป็นต้น และในช่วงเวลาปกติในชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ระหว่างวันที่ 20 - 23 ธันวาคม พ.ศ. 2557 ณ เรือนไทยทรงดำจำลองที่วัดดอนมะลิ อำเภอฟุนพิน จังหวัดจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้านั้น ผู้วิจัยมีการเปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชน ครูภูมิปัญญา ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวและข้อมูลจากการสังเกตกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลหลักประชาชน ทั้งในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน และในเทศกาลประเพณี จากนั้นทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล ตรวจสอบความสอดคล้องและความถูกต้องของข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

6. ผลการวิจัย

จากศึกษาบริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากยุคอดีตถึงปัจจุบันที่เริ่มมีหน่วยงานภายนอกได้เข้ามาศึกษาองค์ความรู้แบบวัฒนธรรมเชิงรุก ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถอธิบายพัฒนาการด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำ ได้แก่ ภาษา อาหารการกิน พิธีแปงขวัญ พิธีเสนาเรื่อน การฟ้อนรำ และการแต่งกาย จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่ามีลักษณะการสืบทอดและปรับตัวไปบางประการ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

1. ปัจจัยทางสังคมที่สะท้อนวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 1) การตั้งถิ่นฐาน 2) ขนชั้นทางสังคม 3) ที่อยู่อาศัย 4) การประกอบอาชีพ 5) อาหารการกิน 6) ความเชื่อ และ 7) ภาษาและการศึกษา วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี วิถีชีวิตความเป็นอยู่เป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยเฉพาะที่ อำเภอฟุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัดดอนมะลิเป็น “วัดประจำชุมชน” ของชาวไทยทรงดำจึงได้สานสร้างพื้นที่ตัวตนผ่านการสร้างเรือนไทยทรงดำในบริเวณวัดดอนมะลิ และสร้างพื้นที่ตัวตนผ่านการแต่งกายตามแบบฉบับของคนไทยทรงดำ เช่น ในวันสงกรานต์วันเข้าพรรษา วันออกพรรษาหรือวันตักบาตรเทโว วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น

1. การตั้งถิ่นฐาน

ของคนในท้องถิ่นที่ส่งสมสืบทอด กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเกี่ยวกับ การตั้งถิ่นฐาน เช่น ลักษณะการตั้งถิ่นฐานนิยมตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มแม่น้ำและใกล้ภูเขา การเลือกทำเลที่ตั้งที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ โดยชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในการตั้งถิ่นฐานจะคำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีนิยมตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มน้ำตาปีเพราะชาวไทยทรงดำมีอาชีพทำนาจึงมีความสะดวกในการจัดสรรทรัพยากรน้ำเข้าที่นาของตนเอง ในช่วงแรกที่อพยพมานั้นประกอบอาชีพทำนาปลูกผักต่าง ๆ เช่นปลูกพืชไร่ปลูกแตง ปลูกถั่ว ปลูกขิง โดยผลผลิตที่ได้จะนำไปขายในตลาดมีบางส่วนที่พ่อค้าคนกลางนำไปขายและต่อมาชาวไทยทรงดำเปลี่ยนจากการทำนาเป็นทำสวน ความเป็นศูนย์รวมของชุมชน ความสะดวกในการคมนาคมติดต่อกับชุมชนภายในและชุมชนรอบนอก ชาวบ้านประกอบอาชีพหลัก เช่น การทำเกษตร ทำนา ทำไร่ ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์และใช้ทุนทางวัฒนธรรมประกอบอาชีพเสริมโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นทุน (Bunthengjit, personal communication, September 2013)

2. ชนชั้นทางสังคม

ชาวไทยทรงดำจำแนกชนชั้นทางสังคมออกเป็น 2 ระดับ คือ ผู้ท้าว หมายถึง คนเชื้อเจ้า และผู้น้อย หมายถึง คนสามัญทั่วไป แม้ว่ายุคสมัย ระเบียบกฎหมายและการปกครองในประเทศไทยได้เปลี่ยนไปทำให้คนมีสิทธิและเสรีเสมอภาคกัน แต่กับวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำยังถือว่า คนที่มีตระกูลเดิมเป็นเจ้า หรือ สืบเชื้อสายจากท้าวเพียงผู้สูงศักดิ์มาแต่อดีต ก็ยังถือว่ามีเลือดเนื้อเชื้อไขดั้งเดิม ไม่สามารถลดหรือปรับเปลี่ยนให้เป็นผู้น้อยได้ (Khongyimlamai, personal communication, January 6, 2009) ด้วยเหตุนี้เวลามีกิจกรรมทางประเพณี เช่น พิธีเสน พิธีแต่งงาน จึงต้องคำนึงถึง ผู้นั้นมีเลือดหรือเชื้อเป็นผู้ท้าวหรือเป็นผู้น้อย หากเป็นผู้ท้าวก็จะต้องทำให้ยิ่งใหญ่กว่าผู้น้อย เช่น เครื่องเซ่น ของใช้ที่ประกอบในพิธี ก็ต้องมีจำนวนมากกว่าผู้น้อยหนึ่งเท่าตัว ในปัจจุบันชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานียังทำกิจกรรมทางประเพณีอย่างเคร่งครัดและยังมีบางครอบครัวที่มีการกลืนกลายแต่งงานกับคนท้องถิ่นทำให้กิจกรรมทางประเพณีลดน้อยลง

3. ที่อยู่อาศัย

การสร้างที่อยู่อาศัยการมีความกลมกลืนกับคนในท้องถิ่นภาคใต้ แต่บ้านเรือนก็ยังมีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยทรงดำ การก่อสร้างที่อยู่อาศัยชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานียึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างสืบทอดต่อ ๆ กันมา ประกอบด้วยคตินิยมในการเลือกใช้วัสดุ คติความเชื่อ พิธีกรรมในการสร้าง กรรมวิธีการสร้าง รูปแบบ องค์ประกอบและการตกแต่ง บ้านเรือนเมื่อก่อนเป็นเรือนเครื่องผูก หลังคาเหนียว ใต้ถุนสูง ส่วนเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันก็ผลิตเอง โดยใช้ไม้ที่หาได้ในชุมชนเป็นหลัก บ้านชาวไทยทรงดำแบบดั้งเดิมเป็นการปลูกบ้านที่มีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ตัวบ้านเป็นแบบทรงยกสูง แบบหลังคาไม่มีจั่ว หลังคายกอกโก่งสูง มุงด้วยตับจาก รูปหลังคาลาดคุ่ม คลุมลงมาต่ำเตี้ยจรดฝา คูโกล ๆ จะดูเหมือนไม่มีฝาด้าน เพราะหลังคาคลุมมิดจนมองไม่เห็น บ้านชาวไทยทรงดำจะไม่มียี่งอต่าง พื้นบ้านปูด้วยฟากไม้ไผ่หรือไม้ที่หาได้ในชุมชน มีใต้ถุนบ้านสูงโดยใช้ใต้ถุนบ้านเป็นที่เลี้ยงสัตว์ด้วย (Samnakhon, personal communication, March 10, 2012) ในปัจจุบันชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการสร้างที่อยู่อาศัยในรูปแบบตามสมัยนิยมมากขึ้น

4. การประกอบอาชีพ

ชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีองค์ความรู้ที่วาดด้วยการทำมาหากินเพื่อการยังชีพ เช่น การทำนา การขอความช่วยเหลือผู้อื่นมาทำงานที่ต้องอาศัยแรงงานจำนวนมาก การใช้แรงงานจากสัตว์ การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ องค์ความรู้ที่เป็นขั้นตอนกระบวนการ เช่น หว่านกล้า ไถนา ดำนา ปักดำ ชาวไทยทรงดำมีความถนัดในการทำเกษตรมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และได้รักษาอาชีพในแนวทางนี้มาตลอด แม้ว่าพื้นที่บางแห่งที่ไม่สะดวกแก่การทำนา จะมีการเปลี่ยนไปทำไร่ ทำสวนและเลี้ยงสัตว์บ้างก็ตามทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าคุณสมบัติเด่นของชาวไทยทรงดำคือ ความสามารถในการเรียนรู้ และความทรหดอดทนต่อความยากลำบาก ปัจจัยพื้นฐานของชีวิตในชุมชนไทยทรงดำ ส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมสมัยใหม่ เช่น เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ปัจจุบันชาวไทยดำก็ซื้อหาจาก

ท้องตลาด เนื่องจากราคาถูกและหาซื้อได้ง่าย ทำให้ไม่ต้องเสียเวลาและแรงงานมากมายไปในการจัดหาวัสดุจากธรรมชาติมาจัดทำขึ้นเอง ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในส่วนนี้ของชาวไทยทรงดำกำลังสูญหาย ปัจจุบันชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพ จากที่เคยประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ เปลี่ยนเป็นทำงานโรงงาน ทำสวนยางพารา ทำสวนปาล์ม น้ำมัน สวนเงาะ และอาชีพรับจ้างทั่วไปวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีการงานหัตถกรรมที่โดดเด่นคือ การทำอาหารแปรรูป การผลิตสายเสื้อผ้า ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยทรงดำ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันกิจกรรมการผลิตเสื้อผ้าของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเริ่มจางหายไป เนื่องจากมีเสื้อผ้าราคาถูกจากโรงงานเข้ามาจำหน่ายมากขึ้น นอกจากนี้ ชาวไทยทรงดำยังสนใจประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกภาคเกษตรมากขึ้นเป็นลำดับ ชาวไทยทรงดำโดยทั่วไป มีความผูกพันกับเครือญาติ

5. อาหารการกิน

ชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีองค์ความรู้ในการผลิต ประมง และ การถนอมอาหารของคนในท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา ซึ่งประกอบด้วยวิถีชีวิตธรรมชาติ กับการสร้างสรรค์อาหาร การเรียนรู้คุณสมบัติของพืชและสัตว์ การแปรรูปและการถนอมอาหารอาหารในพิธีกรรมและความสัมพันธ์ในสังคม ภาชนะเครื่องครัว และวัฒนธรรมการกินอยู่ การทำมาหากิน ชาวไทยทรงดำในอดีตจะใช้วิถีชีวิตแบบเรียบง่าย มีการปลูกข้าว ปลูกปลา เพื่อนำมาประกอบอาหาร อาหารชาวไทยทรงดำมีวิธีการทำอาหารและถนอมอาหารที่มีการถ่ายทอดมาจากปู่ตาอายุไว้มากมาย เช่น 5 ไห ซึ่งเป็นการถนอมอาหารที่ชาวไทยทรงดำเก็บไว้ในไห ที่สามารถเก็บไว้ได้นานเป็นต้น โดยจะจัดเป็นภาชนะ 5 ไห(Mookong, personal communication, January 6, 2014) อาหารการกินชาวไทยทรงดำนิยมรับประทานข้าวเจ้า ข้าวเหนียวกับปลา ซึ่งมีการนำมาแปรรูปอาหารภูมิปัญญาไทยทรงดำแบบต่าง ๆ เช่น ปลาข้าว ปลาต้ม หมูต้ม ผักจืด การทำผักจืด หรือซุบผัก อาหารพื้นบ้านไทยทรงดำ เป็นอาหารที่นิยมทำในชีวิตประจำวันหรือในพิธีกรรม ผักจืดเป็นอาหารที่ใช้ในปาดตงข้าวใหม่ นิยมกินกับข้าวเหนียว ส่วนประกอบส่วนใหญ่ก็เป็นผักพื้นบ้านที่หาได้ในครัวเรือนหรือในชุมชนนอกจากนี้ชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานียังนิยมดื่มเหล้า ชอบความรื่นเริงสนุกสนาน

6. ความเชื่อ

ในอดีตทางครอบครัวชาวไทยทรงดำจะให้ความสำคัญในการเลือกเขยใหญ่ คือผู้ชายที่เป็นสามีของลูกสาวคนโต และสะใภ้ใหญ่ คือผู้เป็นภรรยาของลูกชายคนโต ซึ่งในการจัดงานพิธีต่าง ๆ สะใภ้ใหญ่จะมีบทบาทมาก ส่วนเขยใหญ่นั้น จะเป็นผู้ทำพิธีบอกดวงวิญญาณของพ่อตาซึ่งจะต้องเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรม แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีพิธีดังกล่าวแล้ว เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและชาวไทยทรงดำปัจจุบันไม่ค่อยรู้เรื่องพิธีกรรมมากนัก ชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความเชื่อในเรื่องผีซึ่งบ่งบอกสิ่งที่สร้างสำนึกร่วมความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมในประเพณีและพิธีกรรมที่ปรากฏในรูปของการสั่งสอนให้ทำตามอย่างเคร่งครัด หากฝ่าฝืนจะต้องประสบกับเคราะห์กรรมหรือโชคร้ายอันไม่คาดฝัน ความเชื่อประเภทนี้จึงเป็นภูมิปัญญาที่ใช้เพื่อควบคุมและปลูกฝังความประพฤติของ บุคคลให้เป็นไปตามค่านิยมและโลกทัศน์ของสังคมนั้น ๆ ความมุ่งหมายของประเพณี เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว พิธีแบ่งขวัญ พิธีทำขึ้นเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ เช่น ยามเจ็บไข้ได้ป่วย เพราะในอดีตไม่มีโรงพยาบาล ผู้ทำพิธีจะเป็นหมอเสน่ห์หรือเป็นผู้หญิง เรียกว่า “แม่มด” การทำแบ่งขวัญในช่วงปลูกเรือนไทยทรงดำ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ ผู้ทำพิธีในชุมชนเหลือเพียงหมอเสน่ห์สร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคีที่ตระหว่างเครือญาติเพื่อสืบทอดประเพณีของชาวไทยทรงดำ ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติมาช้านานแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว (Buakaew, personal communication, October 9, 2014) คุณค่าของประเพณีเพื่อความเป็นสิริมงคล แก่ตนเองและครอบครัว สร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคีที่ตระหว่างเครือญาติสืบทอดประเพณีของชาวไทยทรงดำ ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติมาช้านานและแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในปัจจุบัน ยังคงอนุรักษ์ รักษา ปฏิบัติและ สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีซึ่งเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำจนถึงปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น การแต่งกาย ภาษา บ้านเรือน อาหาร และการประกอบอาชีพ รวมไปถึงความเชื่อที่สืบทอดกันมานาน

ก่อให้เกิดพิธีกรรมและประเพณีที่น่าสนใจมากมายแม้ในกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกที่ล้นหลามเข้าทดแทนวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชาวไทยทรงดำ วัฒนธรรมหลายอย่างหาได้สูญสลายไปตามกระแสไม่ แต่ยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างน่าประทับใจ เช่น การแต่งกายจะแต่งตอนมีงานพิธี งานประเพณีและการดำรงชีวิตที่สมถะเรียบง่ายแบบดั้งเดิม ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีดำรงรักษาไว้อย่างภาคภูมิใจ

7. ภาษาและการศึกษา

ชาวไทยทรงดำมีภาษาของตนเอง ซึ่งมีศัพท์แตกต่างจากภาษาไทยภาคกลางมากและยังมีตัวอักษรของตนเอง ชาวไทยทรงดำมีภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำยังนิยมใช้ภาษาที่ใช้เขียนและพูดสืบต่อกันมาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประมวลได้กับภาษาเหนือหรืออีสานตอนเหนือ ภาษาไทยทรงดำหรือภาษาลาวโซ่งเป็นภาษาที่ผู้เฒ่าผู้แก่ ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันในจำนวนไม่มากนัก ซึ่งในอำเภอบ้านนาสารจะนิยมพูดลาวในงานพิธีหรืองานประเพณีที่สำคัญ หรือในโอกาสที่ได้มารวมตัวกัน ภาษาลาวหรือไทยทรงดำส่วนมากจะได้ยินจากผู้เฒ่าผู้แก่ ส่วนเด็กถึงจะพูดภาษาลาวได้น้อยแต่ก็ฟังเข้าใจ ส่วนภาษาเขียนจะมีแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ที่จะเขียนได้ แต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก (Ruuphan, personal communication, October 8, 2014) ภาษาลาวหรือภาษาไทยทรงดำกับภาษาไทยฉบับมาตรฐานก็ไม่ได้แตกต่างกันมาก ทั้งนี้เพราะนับได้ว่าเป็นภาษาในตระกูลไทเช่นเดียวกัน ปัจจัยระดับสูงที่แสดงถึงความเป็นชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมเฉพาะของชาวไทยทรงดำ ได้แก่ ชาวไทยทรงดำมีอักษรบันทึกวัฒนธรรมและอักษรปัจจุบันมีครูภูมิปัญญาและครูชุมชนคนรุ่นใหม่ชาวไทยทรงดำ ได้จัดกระบวนการเรียนรู้สืบสานภูมิปัญญาพัฒนาเด็กเยาวชนทั้งที่โรงเรียนและมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในท้องถิ่น สมัยก่อนชาวไทยทรงดำได้รับการศึกษาน้อยมาก เพราะยากจน และโรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน ชาวไทยทรงดำมีอักษรบันทึกวัฒนธรรม เช่นที่ปรากฏใน “คำขับเขยบอกทาง” (เพื่อบอกทางไปเมืองแฉ่งแกวัญญาน) ขับขึ้นบ้านใหม่ ความรู้ต่าง ๆ มีการถ่ายทอดกันในครอบครัวแต่ปัจจุบันผู้ที่อ่านอักษรไทดำได้กำลังหมดไป ดนตรี การขับร้อง และการละเล่น ใช้แคน และการปรมือเป็นพื้นฐาน มีเพลงสุดสะแนน เวียง พู่จำดอก และเกรียงสร้อย สีลาแคนมีทั้งแคนเล่น และแคนเดิน การ “ขับ” ใช้ในโอกาสรื่นเริง “ว่า” เป็นการร่ายกึ่งมีทำนอง ใช้ในพิธีกรรม ในวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ ชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีอักษรใช้เขียนภาษาของตนเอง เรียกว่า อักษรไทดำ การนำมาใช้ประโยชน์ นอกจากใช้เพื่อการสื่อสารทั่วไป ชาวไทยทรงดำมีภาษาของตนเอง ซึ่งมีศัพท์แตกต่างจากภาษาไทยภาคใต้และภาษาไทยภาคกลางมาก ชาวไทยทรงดำมีวัฒนธรรมที่เป็นแบบเฉพาะของตนเอง ได้แก่ การศึกษาและตัวอักษร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ สมัยก่อนชาวไทยทรงดำได้รับการศึกษาน้อยมาก ชาวไทยทรงดำมีอักษรบันทึกวัฒนธรรม ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางภาษามาก ซึ่งการศึกษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการอนุรักษ์ภาษาชาติพันธุ์และเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ในการศึกษาภาษาในประเทศไทยอย่างไรก็ตาม แม้ด้านหนึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นการพยายามสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้ในท้องถิ่นที่อยู่ด้วยการปรับประยุกต์วัฒนธรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ มีการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจตามกลไกของสังคม

วัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำเจริญรุ่งเรืองมาก่อน จะเห็นได้จาก หลักฐานด้านความคิด ความเชื่อ ตลอดจนแนวปฏิบัติหลายประการ ทำให้เห็นร่องรอยของความเจริญดังกล่าวและมีการสอนภาษาไทยดำเป็นวิชาเลือกให้กับลูกหลานชาวไทยทรงดำที่โรงเรียนบ้านไทรงาม อำเภอบุพผิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยครูภูมิปัญญาที่เป็นลูกหลานชาวไทยทรงดำมาช่วยกันสอน ถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์ภาษาไทยทรงดำไว้ให้ลูกหลานอีกวิธีหนึ่งด้วย เช่นโครงการวิจัยห้องเรียนภูมิปัญญาไทยทรงดำสุราษฎร์ธานี

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชุมชนไทยทรงดำเป็นชุมชนพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจ เมื่อก่อนทำนาเป็นอาชีพหลัก แม้จะอพยพไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ชาวไทยทรงดำก็ยังคงทำนาอยู่ แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนไปเพาะปลูกพืชอย่างอื่นนอกเหนือจากข้าว ที่ผ่านมามีแนวโน้มว่าชาวไทยทรงดำจะอพยพไปอยู่ในที่ดินแดนที่ห่างไกลความเจริญออกไปเรื่อย ๆ ทำให้ได้รับความยากลำบากเนื่องจากอยู่ ห่างไกลเส้นทางคมนาคมและตลาด วิธีการได้มาซึ่งที่ดินใหม่ของผู้อพยพชาวไทยทรงดำ มีตั้งแต่การซื้อด้วยทุนเดิม ซื้อด้วยทุนที่สะสมอดออมขึ้นใหม่ แลกด้วยวัตถุสิ่งของต่าง

ๆ ไปจนถึงการทักร้างถางพง จับจองที่ดินที่ยังไม่มีเจ้าของชาวไทยทรงดำนิยมผลิตเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ด้วยตนเอง งานหัตถกรรมที่โดดเด่นคือ การทำเครื่องจักสาน การเย็บปักถักร้อย การตัดเย็บเสื้อผ้า กล่าวได้ว่างานปักเสื้อผ้าขึ้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยทรงดำ ในปัจจุบันกิจกรรมการปักกลดลายเสื้อผ้าของชาวไทยทรงดำเริ่มจางหายไป เนื่องจากมีเสื้อผ้าราคาถูกจากโรงงานเข้ามาจำหน่ายมากขึ้น นอกจากนี้ ชาวไทยทรงดำยังสนใจประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกภาคเกษตรมากขึ้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการทำเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ไทยทรงดำ

ภาพที่ 2

การรักษาวัฒนธรรมสงกรานต์

ที่มา: สุเดช หมูกอง (2567)

ปัจจุบันชาวไทยทรงดำพยายามรักษาวัฒนธรรมสงกรานต์ ในเทศกาลสงกรานต์ในแต่ละปีมีการจัดแสดง การละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การฟ้อนแคนในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ การเล่นโยนลูกช่วง การประกอบอาหารที่ และการแต่งกายเป็นสัญลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ

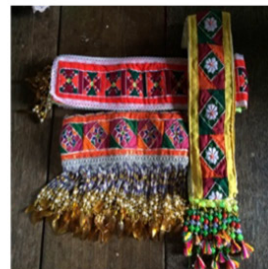
ภาพที่ 2 การแต่งกาย การฟ้อน ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในปัจจุบันแล้วก็จะพบว่าการเลือกใช้ศูนย์เรียนรู้เรือนไทยทรงดำที่วัดดอนมะลิ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นสถานที่จัดงานประเพณีสงกรานต์ เพื่อเป็นพื้นที่แสดงตัวตนร่วมกันของคนไทยทรงดำทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัยได้สานสร้างความหมายหรือความรู้สึกร่วมกัน ผู้ศึกษาได้ข้อสังเกตประการหนึ่งว่า ชาวไทยทรงดำอาศัยปัจจัยสำนึกทางชาติพันธุ์เพื่อสานสายสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวไทยทรงดำด้วยกัน

ประการที่สอง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการทำเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมกลดลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

สินค้าทางวัฒนธรรมบทบาทการสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายชาติพันธุ์ เมื่อมีการจัดงานประจำปีก็มาช่วยกันมีการติดต่อไปมาหาสู่ เช่นงานสงกรานต์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำมีการจัดงานต่อเนื่องกันมายาวนาน จะจัดในวันที่ 14 เมษายน ของทุก ๆ ปี มีชาวไทยทรงดำในพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งคนในพื้นที่ที่จะนำสินค้าที่ระลึกและอาหารพื้นถิ่น เช่น ปลาต้ม หน่อส้ม ปลาแห้ง ปลาร้า เป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านเพิ่มเติมจากงานประจำที่ทำอยู่ด้วย ความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเภท “กลดลายผ้า” ที่ตกแต่งในเสื้อฮิสามารถนำมาสร้างสรรค์ออกมาในรูปแบบ “สินค้าทางวัฒนธรรม” เช่น กระเป๋า พวงกุญแจ ของใส่มือถือ ของที่ระลึก เป็นต้น จึงเป็นกลวิธีที่ทำให้ชาวไทยทรงดำสามารถธำรงตัวตนบางส่วนเอาไว้ได้ วิถีชีวิตได้เปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมการซื้อขายในท้องตลาดเข้ามาแทนที่

ภาพที่ 3

สินค้าทางวัฒนธรรม

ที่มา: สุวิมล เวชวิโรจน์ (2556)

ภาพที่ 3 สินค้าทางวัฒนธรรม เช่น กระเป๋า พวงกุญแจ ลายหน้าหมอน สไบและสายคาดเอวทั้งนี้ ชาวไทยทรงดำจัดงานขึ้นที่ “ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรม” และนำ “สินค้าทางวัฒนธรรม” เป็นต้นว่า เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย พวงกุญแจ กระเป๋า พืชผลทางการเกษตร เป็นต้น ออกมาจัดจำหน่าย

ประการที่สาม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพิธีกรรม ความเชื่อ

สภาพโครงสร้างทางสังคมของชาวไทยทรงดำในปัจจุบันมีแนวโน้มเป็นสังคมเปิดมากขึ้นและสามารถชมการแสดงในพิธีกรรมได้ เช่น พิธีเสนเรือน งานแต่งงาน ชุมชนจึงสร้างรายได้จากการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งจัดขึ้นทุก ๆ สัปดาห์ เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ

ภาพที่ 4

พิธีเสนเรือน

ที่มา: สุเดช หมูกอง (2567)

ภาพที่ 4 พิธีเสนเรือน ของชาวไทยทรงดำจังหวัดสุราษฎร์ธานี ข้อค้นพบจากงานศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ในอดีตชุมชนไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นสังคมปิดตัวต่อโลกภายนอก ประกอบกับมีปัจจัยการผลิตที่มากพอ จึงช่วยรักษารากฐานทางวัฒนธรรม แต่ทว่าเมื่อชุมชนมีแนวโน้มเปิดตัวต่อโลกภายนอกมากขึ้น จึงเกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม หรือที่เรียกว่าการสร้างสรรควัฒนธรรมใหม่ (cultural Invention) ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายแห่งการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และตัวตนของวัฒนธรรมแบบท้องถิ่นไว้

รูปแบบทั้งสามประการของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำสะท้อนให้เห็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่พยายามเพิ่มมูลค่าและรักษาคุณค่าความหมายในแบบของชุมชนไว้ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจหรือศักดิ์ศรีในการพัฒนารักษาวัฒนธรรมออกสู่โลกภายนอกและเปิดพื้นที่ชุมชนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

Vallibhotama (1993) กล่าวถึงการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนเมื่อพุทธศตวรรษที่ 18 ขึ้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองทำให้ลุ่มแม่น้ำแม่กลองในช่วงสมัยนั้นจึงถือเป็นเส้นทางคมนาคมหลักของบ้านเมืองในลุ่มน้ำนี้ ทำให้ผู้คนในหลายๆแห่งเกิดการติดต่อถึงกันก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกลุ่มชนต่างๆ อาทิ มอญ เขมร ลาว ไทย ได้ผ่านเข้ามาหรือโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นชาวไทยทรงดำที่อพยพมาจาก จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี ที่เข้ามาอยู่ในจังหวัด สุราษฎร์ธานี การอพยพของชาวไทยทรงดำเข้ามาสู่ภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยทรงดำอำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรีได้อพยพเข้าสู่ภาคใต้ที่จังหวัดชุมพรโดยการเดินเท้าในการอพยพโดยอาศัยเส้นทางรถไฟในการเดินทางและเดินทางมาจังหวัดสุราษฎร์ธานีลงสถานีรถไฟพุนพิน สถานีนาสาร และได้กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่างๆของจังหวัดสุราษฎร์ธานี การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำ ในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำปีเพราะพื้นที่ดังกล่าวเหมาะสำหรับอาชีพทำนา ชุมชนบ้านดอนมะลิ มีการสร้างโรงเรียนบ้านไทรงามในปี พ.ศ.2498 และมีสำนักสงฆ์เกิดขึ้นในชุมชนได้มีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไททรงดำในวัดดอนมะลิซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคมให้ชาวไทยทรงดำใช้เป็นพื้นที่ส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ จัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ อบรมสั่งสอนฝึกสอนเยาวชนภายใต้การสืบสานวัฒนธรรม มีการเสวนา งานวิจัย การแสดงพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการรวมกลุ่มกันต่อสู้เรื่องการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ 5

การจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ

ที่มา: จีรวรรณ พรหมทอง (2556)

4. การสืบทอดการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ปัจจัยระดับสูงของวิถีชีวิตไทยทรงดำ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ คือ ความผูกพันที่มีต่อผีบรรพบุรุษนั้น ยังคงดำรงอยู่ในฐานะแก่นของวัฒนธรรมไทยทรงดำความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผี จะเช่นไหว้ผีในเดือนหก เดือนแปดและเดือนสิบสองของทุกปี ชาวไทยทรงดำ(ลาวโซ่ง) เรียกว่า เสนบ้าน/เสนเรือนสมาชิกในครอบครัวจะได้รับการสอนให้รู้จักและนับถือผีบรรพบุรุษประจำตระกูลของตนแต่ละครอบครัวกำหนดให้ต้นผี (ผีตัว) โดยมีการสืบทอดตามบรรพบุรุษหากผู้ที่ได้รับการสืบทอดเสียชีวิตเรียกว่า “ผีผู้ตัว” ต้องฆ่าควายเพื่อเซ่นไหว้เท่านั้นแต่ถ้าเป็นคนลาวโซ่งทั่วไป เมื่อเสียชีวิตเรียกว่า “ผีผู้น้อย” ฆ่าหมูเวลาเซ่นไหว้มีผู้สืบทอดประเพณีและทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสิริมงคล โชคดีและมีความสุขในครอบครัวญาติพี่น้องที่อยู่ไกลหรือใกล้จะต้องกลับมาพร้อมประกอบพิธี (Sathongpaen, personal communication, March 10, 2012)

1) การอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเองและมีความพยายามรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ ภาษาไทยทรงดำ การฟ้อน การทอผ้า อาหาร การสร้างบ้านแบบไทยทรงดำ มีการรวมตัวกันจัดกิจกรรมที่เป็นการอนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว การจัดกิจกรรมมีความพยายามในการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นภาพสะท้อนของวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีชุมชนไทยทรงดำถือว่าเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมีการสร้างเรือนไทยทรงดำที่เป็นเอกลักษณ์ไว้ที่วัดดอนมะลิ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ เรือนไทยทรงดำแห่งนี้ได้รวบรวมสิ่งของและบันทึกเรื่องราวของชาวไทยทรงดำไว้ด้วย

การอนุรักษ์วัฒนธรรมการเคารพบูชาผีบรรพบุรุษชาวไทยทรงดำยังคงรักษาประเพณีปาดตง คือเลี้ยงผีประจำสัปดาห์ทุก 10 วัน พิธีเสนเรือน นอกจากนี้ยังมีสัญลักษณ์ทางประเพณีพิธีกรรมกะล่อหอง คือที่อยู่ผี อยู่ที่บ้าน บ้านจะมี 2 ผี คือผีชั้นกษัตริย์ นอกจากนี้ยังมีผีอยู่บริเวณอื่นต่าง ๆ ของบ้าน เช่นที่บันไดมีผี เพราะผีจะช่วยดูแลป้องกันโจร ที่หน้าต่าง ประตุมีผี เพราะโจรขโมยจะได้ไม่เข้าบ้าน ที่เตาไฟมีผี เพราะไฟจะได้ไม่ไหม้บ้าน ที่วัดจะมีงานประจำปี คือ รำแขก วันที่ 10 เมษายน เรียกว่า อินโง่งดำ อินแปลว่าเล่น ด้านการดนตรีและการฟ้อนรำของชาวไทยทรงดำคล้ายกันกับไทย ในอดีตมีเสียงแคนกับเสียงตบมือ ในปัจจุบันนี้มีกลอง ชาวไทยทรงดำมีเครื่องดนตรีคือ แคน กลอง เวลาในงานประเพณีจะมารำกันชาวไทยทรงดำจะไปทุกที่ (Bunthengjit, personal communication, September 5, 2013)ปัจจุบันชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีดำเนินชีวิตอยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียงความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณี ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการทำเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพิธีกรรม

2) ประเพณีการเกิด ปัจจุบันสภาพสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงการคลอดลูกปลอดภัยมากขึ้น เนื่องจากมีแพทย์ และโรงพยาบาล ที่ให้การดูแลรักษา แบบสมัยใหม่ การคลอดลูกมีความปลอดภัยไม่อันตรายเหมือนในสมัยก่อน พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เคยปฏิบัติมาจึงค่อย ๆ หายไปจากสังคมของชาวไทยทรงดำ จะมีหลงเหลืออยู่บ้างก็เป็นความเชื่อที่ประยุกต์ให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน เช่น การบอกกล่าวต่อผีเรือนถึงสมาชิกที่เกิดใหม่ให้ผีเรือนช่วยคุ้มครอง การปฏิบัติตามข้อห้ามของผีเรือน เป็นต้น

3) ประเพณีพิธีงานศพ พิธีงานศพไทยทรงดำ เมื่อคนตายในหมู่บ้านจะมีการยิงปืนขึ้นฟ้า 3 นัด เพื่อเป็นสัญญาณบอกกล่าวกับชาวบ้านให้ทุกคนจะหยุดงานจนกว่าจะเอาศพไปฝัง ศพแต่งตัวด้วยชุดเสื้อผ้าของคนไทยทรงดำ บรรดาญาติผู้ตายก็จะใส่ “เสื้อฮี” เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นญาติของคนตาย และเป็นการแสดงความเคารพต่อพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา และยาย เมื่อผู้ชราเสียชีวิตในบ้านบรรดาญาติพี่น้องในหมู่บ้านนั้นจะหยุดทำงานและมาชุมนุมแสดงความเสียใจ ศพจะตั้งไว้ในบ้านหลังจากได้ทำความสะอาดและสวมเสื้อฮีประจำตัวให้และบรรจุโลงเรียบร้อยแล้ว จากนั้นจะนำศพไปยังวัดที่ชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่ ปัจจุบันชาวไทยทรงดำจะทำพิธีกรรมผสมผสานกับศาสนาพุทธ โดยเปลี่ยนรูปแบบจากการฝังศพเป็นการเผาศพ แต่ในพิธีกรรมตามแบบไทยทรงดำโดยเฉพาะการเปลี่ยนเสื้อผ้าให้คนตายได้ใส่เสื้อฮี ยังคงเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะชาวไทยทรงดำเชื่อว่าคนตายถ้าคนตายไม่ได้ใส่เสื้อฮี จะทำให้ดวงวิญญาณไปไม่ถึงบรรพบุรุษ ส่วนคนที่ยังมีชีวิตก็ใส่เสื้อฮีเป็นประจำเพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นญาติของคนตาย ถือเป็นการให้ความเคารพผู้เป็นพ่อเป็นแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หากไม่ใส่หากเป็นคนนอกมาพบเห็นเข้าจะโดนตีดินนินทาว่าพ่อแม่ปู่ย่าตายายไม่สั่งสอน (Yodthong, personal communication, April 10, 2012)

4) การแต่งกายของชาวไทยทรงดำ เครื่องแต่งกายจะเป็นเสื้อก้อม เสื้อฮี และมีผ้าถุงลายแดงโม หรือเรียกว่าผ้าซิ่น สำหรับผู้ชายก็เป็นเสื้อก้อม เสื้อฮี ซึ่งเสื้อก้อมใส่อยู่กับบ้าน ส่วนเสื้อฮีจะเป็นเสื้อแขนยาว ด้านการแต่งกายเอาลายเสื้อออกมาข้างนอก กางเกงคนไทยทรงดำนี้จะขามาไม่ใหญ่ ผู้ชายกางเกงต้องแบบขาลีบ ชุดกระโจมอกจะเป็นของเด็กสาว ห่มผ้าสี ผ้าถุงแบบผู้ดี แต่ถ้าคนมีสามีแล้วจะห่มผ้าดำ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกายหลักคือ “เสื้อฮี” ซึ่งเป็นเสื้อแขนสั้น ผ้าซิ่นลายแดงโม เป็นผ้าถุงสีดำ มีลายริ้วสีขาวหรือสีฟ้าอ่อนแทรกในแนวตั้ง เรียกกันว่า ลายแดงโม เมื่อนุ่งแล้วชายตื้นขึ้นด้านหน้าจะเชิด สูงกว่าตื้นขึ้นด้านหลัง ซึ่งทำให้สะดวกเวลาเดินหรือเคลื่อนไหวในการทำงาน ผ้าเปียว เป็นผ้าแถบ สีดำ กว้างประมาณคืบเศษ ยาวประมาณวา ที่ปลายชายผ้าทั้งสองข้าง ปักลวดลาย

ใบไม้ฉนวน หรือลายกันหอยด้วย ไหมสีแดง ส้ม เขียว คล้ายกับลายที่ปักบนเสื้อสี หญิงชาวไทยทรงดำสูงอายุ นิยมใช้คาดอกแทนเสื้อคลุมไหล่ คลุมศีรษะ พาดไหล่เป็นสไบ เฝียงหรือห่มคู่กับเครื่องแต่งกาย (Phuengyang, personal communication, October 8, 2014) ปัจจุบันการแต่งกายของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยปัจจุบัน

การศึกษาบริบทของวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่าชาวไทยทรงดำมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น การแต่งกาย ทรงผม ภาษา บ้านเรือน อาหาร และการประกอบอาชีพ รวมไปถึงความเชื่อที่สืบทอดกันมานาน ก่อให้เกิดพิธีกรรมและประเพณีที่น่าสนใจมากมายสำหรับชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ชาวไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาครอบคลุมในด้านวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี การดำรงสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีทั้งในส่วนของความเชื่อ พิธีกรรม การแต่งกาย วิถีชีวิต

บริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีปัจจัยทางสังคมที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้แก่ การตั้งถิ่นฐาน ชนชั้นทางสังคม ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ อาหารการกิน ความเชื่อ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ด้านการตั้งถิ่นฐานนิยมตั้งถิ่นฐานใกล้ลุ่มแม่น้ำ ระดับชนชั้นทางสังคมมีการแบ่งชนชั้นทางสังคมน้อยว่าในอดีตมาก ประกอบอาชีพมีการทำนา ทำสวน ทำไร่และปลูกพืชเศรษฐกิจ อาหารการกินมีความเรียบง่ายหาได้ทั่วไปที่มีในท้องถิ่น ส่วนการศึกษา มีภาษาไทยทรงดำที่อนุรักษ์ไว้และมีการสอนเยาวชนรุ่นใหม่ให้ชาวไทยทรงดำในโรงเรียนในชุมชน มีการเชื่อมโยงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีกับชาวไทยทรงดำในท้องถิ่นต่างๆ รวมไปถึงความเชื่อที่สืบทอดกันมานานและยังคงรักษาพิธีกรรมและประเพณีที่น่าสนใจมีความเป็นอัตลักษณ์ชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี วัฒนธรรมหลายอย่างหาได้สูญสลายไปตามกระแสไม่ แต่ยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างน่าประทับใจ แม้ในกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกที่หลั่งไหลเข้าทดแทนวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ไทยทรงดำ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการทำเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพิธีกรรม ทั้งนี้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมนำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มี เป็นการหยิบยกรวมวัฒนธรรมมาใช้เป็นต้นทุนในการสร้าง “มูลค่า” ได้อย่างสัมพันธ์และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพยายามสืบทอดและการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความหมายหรือตัวตนของอารยธรรมดั้งเดิมเอาไว้ในบริบทพื้นที่ของสังคมที่อยู่อาศัย และนำวัฒนธรรมมาใช้เสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในจังหวัดหรือในพื้นที่ได้อีกด้วย

7. อภิปรายผล

การศึกษาบริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าปัจจัยทางสังคมที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีดังต่อไปนี้ การตั้งถิ่นฐาน ชนชั้นทางสังคม ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ อาหารการกิน ความเชื่อ ภาษาและการศึกษา โดยผ่านการขัดเกลาทางสังคมการสืบทอดความศรัทธาทำให้บริบทที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและพิธีกรรมยังคงมีบทบาทสำคัญต่อชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและการแสดงออกต่ออัตลักษณ์แสดงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ บทบาทความเชื่อและภูมิปัญญามีบทบาทในการอธิบายตัวตนทั้งสร้างความรู้และความภาคภูมิใจให้คนในชุมชนหรือชาติพันธุ์เดียวกัน การเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนการเป็นเครื่องมือแสดงตัวตนและความเป็นเจ้าของพื้นที่และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการตื่นตัวทางวัฒนธรรมการท่องเที่ยว อันเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน

สถาบันการศึกษาทั้งในภายในและภายนอกชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งบทบาทด้านการศึกษา มีการส่งต่อความรู้ภูมิปัญญา จัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ด้านภาษา มีการสอนภาษาไทยทรงดำและภูมิปัญญาชาวไทยทรงดำ ที่ชุมชนวัดดอนมะลิ โรงเรียนบ้านไทรงาม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี การเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมไทยทรงดำทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการผลิตประกอบอาหารแปรรูปจำหน่าย มีสินค้าทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ ก่อให้เกิดการรักษาอัตลักษณ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชน โดยมีครูภูมิปัญญาชาวไทยทรงดำในชุมชนมีส่วนสำคัญในการเกื้อหนุนรักษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเป็นการสืบสานและต่อยอดภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อไปในอนาคต

ชาวไทยทรงดำอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนเองเพื่อมิให้สูญหายไปจากชุมชน โดยมีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ชุมชน หรือศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้วยวิธีการใด ๆ ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี ที่บุคคลในชุมชนเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมมากขึ้น การที่โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาก็จะสามารถเป็นจุดศูนย์รวมข้อมูลที่พร้อมจะเผยแพร่ และกระจายไปยังประชาชนได้อย่างทั่วถึงได้ วัฒนธรรมก็จะถูกอนุรักษ์ไว้ได้อย่างยั่งยืน ตามวิธีที่โรงเรียนจัดทำขึ้นอาจจะผ่านประเพณี หรือศิลปวัฒนธรรมพื้นที่เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและเพิ่มพลังการอนุรักษ์ภูมิปัญญาให้ชุมชนได้มากขึ้นในด้านการส่งเสริมและคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ หน่วยงานภาครัฐยังดำเนินการผ่านมาได้ไม่ค่อยดีเท่าที่ควร กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายและปัญหาต่างๆ นานา เช่น การขาดความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง, การถูกลดทอนคุณค่าทางวัฒนธรรม, ขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินและพื้นที่ทางจิตวิญญาณ

8. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผลการวิจัยหน่วยงานท้องถิ่นควรตระหนักถึงความสำคัญในการการเก็บรวบรวมจัดทำทะเบียนฐานข้อมูลวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาข้อมูลปราชญ์ชุมชนเพื่อประโยชน์ในการบันทึกบริบทด้านวิถีความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในพื้นที่อย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปเป็นกรณีศึกษาในรายวิชาท้องถิ่นศึกษา คติชนวิทยา ภาษาถิ่น และรายวิชาภาษา กับสังคม สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ในการได้องค์ความรู้ด้านชาติพันธุ์

ด้านนโยบายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์บริบทของชาติพันธุ์ต่างๆรวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยทรงดำจังหวัดสุราษฎร์ธานี มาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของทางจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ่านวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่งเสริมภาพลักษณ์ความเป็นชุมชนอ่าวบ้านดอน ที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งให้กับทางจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและหน่วยงานท้องถิ่นสามารถนำแนวทางการวิจัยนี้จัดทำฐานข้อมูลและจัดการความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิให้เลือนหายไปตามกาลเวลา

ด้านสังคมและชุมชน ชุมชนได้แนวทางในการสืบทอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านบริบทวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและเชื่อมประสานกับองค์กรปกครองท้องถิ่นหรือองค์กรชุมชนในพื้นที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบเพื่อการหนุนเสริม/ร่วมในการเสริมสร้างอนุรักษ์กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคใต้ต่อไป ชุมชนได้มีแนวทางในการรวบรวมและแนวทางการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในการใช้วัฒนธรรมในพื้นที่ของตนเองรวมถึงการพัฒนาการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ให้กับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

9. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรของรัฐที่อยู่ในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากบุคลากรของรัฐเหล่านั้นคือผู้นำการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่ชุมชนในระดับล่างและปัญหาอื่น ๆ จะได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. รัฐควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้ในด้านการดำเนินงานพัฒนาต่าง ๆ ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ให้มากขึ้น และควรกระทำอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อที่การดำเนินงานต่าง ๆ จะเกิดความเคลื่อนไหวขึ้นได้จริงและสามารถพัฒนาการดำเนินงานพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

3. องค์กรท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีโอกาสได้เรียนรู้หลักการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ให้มากขึ้น เพื่อที่จะเสริมสร้างทักษะและสร้างความรู้ ความเข้าใจในวิธีการดำเนินงาน คนในชุมชนสามารถนำทักษะเหล่านั้นไปใช้ในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่จะสามารถป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

4. ควรสนับสนุนให้มีการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการของการอนุรักษ์ภาษาไทยทรงดำและวัฒนธรรมไทยทรงดำ เพื่อให้เกิดการขยายผลการนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนต่อไป ทั้งในรูปแบบของเอกสาร ตำรา คู่มือ และรูปแบบของการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของพื้นที่เฉพาะบริบทด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำในจังหวัด สุราษฎร์ธานี ดังนั้น เพื่อเป็นการเปิดกว้าง และควรขยายรายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในจังหวัดอื่น และชาติพันธุ์อื่น ๆ ให้มากขึ้น จึงควรมีการศึกษาร่วมกับเครือข่ายชาติพันธุ์อื่น ๆ ด้วย

2. ควรศึกษาลักษณะบริบทของชาติพันธุ์กลุ่มอื่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยแล้วนำมาเปรียบเทียบกับชาวไทยทรงดำเพื่อดูว่าบริบทด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่มีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร

REFERENCE

- Burusphat, S. (1996). *Encyclopedia of Thai Song ethnic groups. Language and Culture for Rural Development Research Institute*. Mahidol University.
- Kasethet, B. (1976). *The Thai Song Dam ethnic group*. Odeon Store.
- Kingkham, W. (2004). *Dialects. Bangkok: Documentation and Text Center*. Kasetsart University.
- Promthong, C., & Wetchvirot, S. (2019). *Strengthening networks in the use of language and Thai Song Dam culture in Surat Thani Province*. Surat Thani: Research Fund NRCT, Suratthani Rajabhat University.
- Srisuchat, A. (2001). *Ethnic groups* (2nd ed.). Amarin Printing and Publishing.
- Vallibhotama, S. (1993). *The Mae Klong River Basin: Social and cultural development*. Phikanes Printing Center.
- Wetchvirot, S. (2009). *Identity communication through the dress of Thai Song people in Phunphin District, Surat Thani Province*. [[Unpublished master's thesis]. Thammasat University.